

Streszczenie

Tendencje separatystyczne stanowią czynnik destabilizujący w państwach, w których występują, uniemożliwiając im pełny rozwój satysfakcjonujących relacji z państwami europejskimi, wzmacniając wpływ Rosji na ich procesy decyzyjne. Za podjęciem tematu separatyzmów na obszarze poradzieckim w okresie pozimnowojennym przemawia znaczenie omawianego zjawiska dla regionalnego kompleksu bezpieczeństwa w XXI wieku. Większość separatyzmów w tym regionie to tzw. konflikty zamrożone, których ponowne zainicjowanie może być również wyzwaniem dla państw ościennych. Oprócz tego omówione zjawisko jest elementem polityki mocarstwowej Rosji w globalnej rywalizacji o potęgę. Implikacją konfliktów zbrojnych o podłożu separatystycznym było powstanie podmiotów geopolitycznych niezależnych względem macierzystych państw, czyli państw nieuznawanych (terminy zamienne: quasi-państwa, parapaństwa), przejawiających własne cele i interesy. Ich funkcjonowanie w obecnej postaci zależy od ścisłych relacji patron – klient. W większości przypadków funkcję patrona pełni Rosja. Z uwagi na brak uznania międzynarodowego, możliwości nawiązywania np. relacji gospodarczych i dyplomatycznych państw nieuznawanych są bardzo ograniczone. Wobec tego budowanie dobrobytu społeczeństw jest uzależnione od kooperacji ze strategicznym partnerem.

Głównym celem badawczym postawionym w dysertacji doktorskiej jest ukazanie istoty separatyzmów na obszarze poradzieckim (bazując na wybranych przykładach), w tym ich charakterystycznych cech. Cezurę pracy stanowią lata 1992-2019 (uwzględniono też pewne odwołania do 2020 roku). Główna część pracy skupia się na badaniu następujących regionów separatystycznych: Czeczenii, Abchazji, Osetii Południowej, Naddniestrza, Górskiego Karabachu oraz Donbasu. Ponadto w syntetyczny sposób zaprezentowano separatyzm Krymu, traktując tę kwestię jako element uzupełniający omawianie tendencji separatystycznych na obszarze Ukrainy. Wyznacznikiem doboru przykładów tendencji separatystycznych była chęć uwzględnienia możliwie szerokiego spektrum zjawiska, jednocześnie ważnych elementów z punktu widzenia rywalizacji na linii Federacja Rosyjska–Zachód. W celu dokonania pogłębionej charakterystyki separatyzmów, przeprowadzono analizę zjawiska na różnych płaszczyznach m.in.: a) genezy historycznej obszaru; b) funkcjonowania regionu separatystycznego w okresie radzieckim; c) zbrojnego wymiaru konfliktu o podłożu separatystycznym; d) inicjatyw międzynarodowych na rzecz deeskalacji tendencji separatystycznych; e) funkcjonowania regionu separatystycznego w XXI wieku.

Wyeksponowanym wątkiem w pracy jest funkcjonowanie wybranych państw nieuznawanych w XXI wieku, takich jak: Republika Abchazji, Republika Osetii Południowej, Naddniestrzańska Republika Mołdawska, Republika Górskiego Karabachu, Doniecka Republika Ludowa i Ługańska Republika Ludowa. Zasygnalizowano posiadanie przez te jednostki części atrybutów charakterystycznych dla państw np. ustanawianie organów państwowych czy symboliki państwowej. Podjęto próbę scharakteryzowania ustrojów politycznych wszystkich regionów, podkreślając ich najważniejsze cechy w zakresie struktury władzy. Położono szczególny nacisk na omówienie najważniejszych wektorów w polityce zagranicznej, kreowanej przez decydentów quasi-państw, w szczególności relacji z Federacją Rosyjską.